

De Roemeense roots van Wolf Bram

 bomenenbos.substack.com/p/de-roemeense-roots-van-wolf-bram

Cees van den Bos

January 17, 2026

Sinds het verschijnen van de wolf in Nederland, is men regelmatig opgeschrikt door incidenten waarbij vee werd gedood ([1](#), [2](#), [3](#), [4](#)), honden werden aangevallen ([1](#), [2](#)) en zelfs mensen ten prooi vielen aan wilde wolven ([1](#), [2](#), [3](#)). In 2025 werden in Nederland circa 2.500 tot 3.000 dieren, voornamelijk schapen, [gedood](#) door wolven. In hetzelfde jaar werd bekend dat de Veluwe met 116 wolven de [grootste wolvendichtheid ter wereld](#) heeft. Iets dat zich moeilijk laat verklaren door het officiële narratief van een spontane migratie van het van nature schuwe dier vanuit de desolate natuurgebieden van Oost-

Europa naar één van de dichtstbevolkte gebieden ter wereld. Hierbij zou de wolf ook nog eens de Duitse stedelijke gebieden als het Ruhrgebied hebben getrotseerd. In de periode rond 2018 waarin de wolf zijn intrede deed in Nederland, werden er ook nieuwe roedels ofwel meutes aangetroffen in de [Belgische Ardennen](#).

Wie zich in de terugkeer van de wolf op Nederlandse bodem verdiept, komt al snel tot de conclusie dat de wolven doelbewust zijn gefokt in de Roemeense Karpaten en zijn uitgezet door middel van een web van opvangstations, voor dit doel gecreëerde habitats en aangelegde corridors die de wolvenpopulatie tot aan de [Natura2000-gebieden](#) in onder andere de Veluwe geleidden. De financiering kwam tot stand door NGO's en EU-projecten, met een hoofdrol voor Nederlandse organisaties zoals dit ook op [andere onderwerpen](#) van toepassing is.

Waarom de officiële instanties ontkennen dat het roofdier bewust is gefokt en uitgezet in dichtbevolkte landen waar veel veehouderijen zijn en huisdieren worden gehouden, blijft een vraagstuk. Het valt niet uit te sluiten dat aansprakelijkheidskwesties en de [grotere agenda](#) om de bevolking op te hokken in [15 minutensteden](#) hierin een belangrijke rol spelen. Ook het feit dat ieder democratisch proces zoals een parlementair debat is overgeslagen, kan verklaren dat men zich vasthoudt aan het narratief van spontane migratie.

Fokprogramma's in de Karpaten

In het jaar 2000 begon men in de Roemeense Karpaten waar de wolf in het wild voorkomt, met fokprogramma's voor en verplaatsingen van wolven onder het grote EU-programma [LIFE](#). Meerdere projecten onder dit programma zorgden voor een gezonde aanwas door monitoring van de genenpoule, het bestrijden van inteelt en het creëren van een [goede habitat](#) voor de wolf. Binnen deze projecten ([1](#), [2](#), [3](#), [4](#), [5](#)) spreekt men veelal van 'grote carnivoren', waarbij men doelt op wolven, beren en lynxen.

De doelstellingen van het LIFE-programma worden duidelijk uit de projectplannen en -verslagen. Het vergroten van de wolvenpopulatie door verschillende ingrepen in de habitat, om vervolgens via herplaatsingen en de creatie van corridors een migratie op gang brengen naar west-Europa.

Het project [LIFE13 NAT/RO/000205](#), ofwel WOLFLIFE, leidde tot het Layman report dat aangeeft hoe de wolvenpopulatie werd gecultiveerd door natuurlijke vijanden van de wolf te bestrijden of te steriliseren en de habitat voor de wolf te optimaliseren. In verschillende projecten onder LIFE richtte men zich op de raszuiverheid door het voorkomen van hybride wolven, dus kruisingen met honden.

In het jaar 2000 reisde een beleidsmedewerker van de provincie Utrecht af naar de Karpaten om het fok- en opvangprogramma Carpathian Large Carnivore Project ([CLCP](#)) van de wolf te bekijken, zo [onthulde Annemieke van Straaten](#) van Stichting Annemieke op X. Deze beleidsmedewerker is momenteel betrokken bij diverse beleidsonderwerpen rondom de wolf in de provincie Utrecht.

All ▾

Search images & video

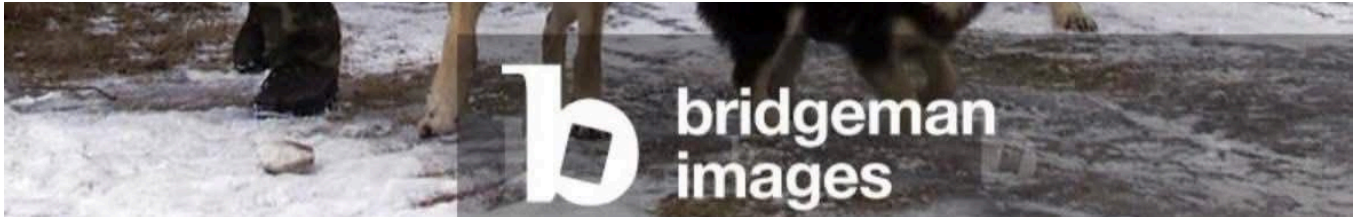

AI

██████████ AND ██████████ OF THE NETHERLANDS
WALK WOLVES OUTSIDE THEIR ENCLOSURE, 2000-02-05
(photo)

Het Carpathian Large Carnivore Project werd gesteund door het Large Carnivore Initiative for Europe ([LCIE](#)), dat zichzelf een 'paraplu-functie' toedicht voor alle projecten binnen het kader van de conservatie van grote carnivoren in Europa. Het LCIE ziet zich als een spin in het web van maar liefst [110 NGO's](#), 400 experts, partners, overheden en universiteiten, conform de systematiek van [epistemische gemeenschappen](#). Bij deze internationale organisatie is [ook een Nederlander](#) betrokken.

Diverse [publicaties](#) tonen aan dat actief werd toegewerkt naar een herintroductie van de wolf in west-Europa. Een recent [rapport uit 2024](#) schrijft over de distributie van wolven, beren en lynxen over Europa, alsmede de actieve monitoring van de dieren door middel van zenders, camera's, GPS-trackers en genetische analyses. In Nederland geeft de [stichting BIJ12](#) in opdracht van het Interprovinciaal Overleg ([IPO](#)) invulling aan de monitoring van wolven en de gevolgen van de introductie in Nederland. Uit het [rapport](#) blijkt een grote betrokkenheid van de Universiteit Wageningen.

Netherlands

Biersteker, L., Planillo, A., Lammertsma, D.R., van der Sluis, T., Knauer, F., Kramer-Schadt, S., van der Grift, E.A., van Eupen, M., Jansman, H.A.H., 2024. Habitatgeschiktheid voor de wolf in Nederland: een modelanalyse (Habitat suitability for the wolf in the Netherlands: a model analysis). Wageningen Environmental Research Rapport 3350; <https://edepot.wur.nl/654770>

BIJ12, 2024. Distribution maps based on most recent progress report. <https://www.bij12.nl/onderwerp/wolf/verspreiding-wolf-in-nederland/#wolvenwaarnemingen>

BIJ12, 2024. Online Progress report on wolf activity in the Netherlands. <https://publicaties.bij12.nl/voortgangsrapportage-wolf-21-december-2023/>

Jansman, H.A.H., Mergeay, J., Grift, E.A.v.d., Groot, G.A.d., Lammertsma, D.R., Berge, K.V.D., Ottburg, F.G.W.A., Gouwy, J., Schuiling, R., Veken, T.v.d., Nowak, C., 2021. The return of wolves to the Netherlands: a fact-finding study. Wageningen Environmental Research; No. 3107). Wageningen Environmental Research. <https://doi.org/10.18174/634754>

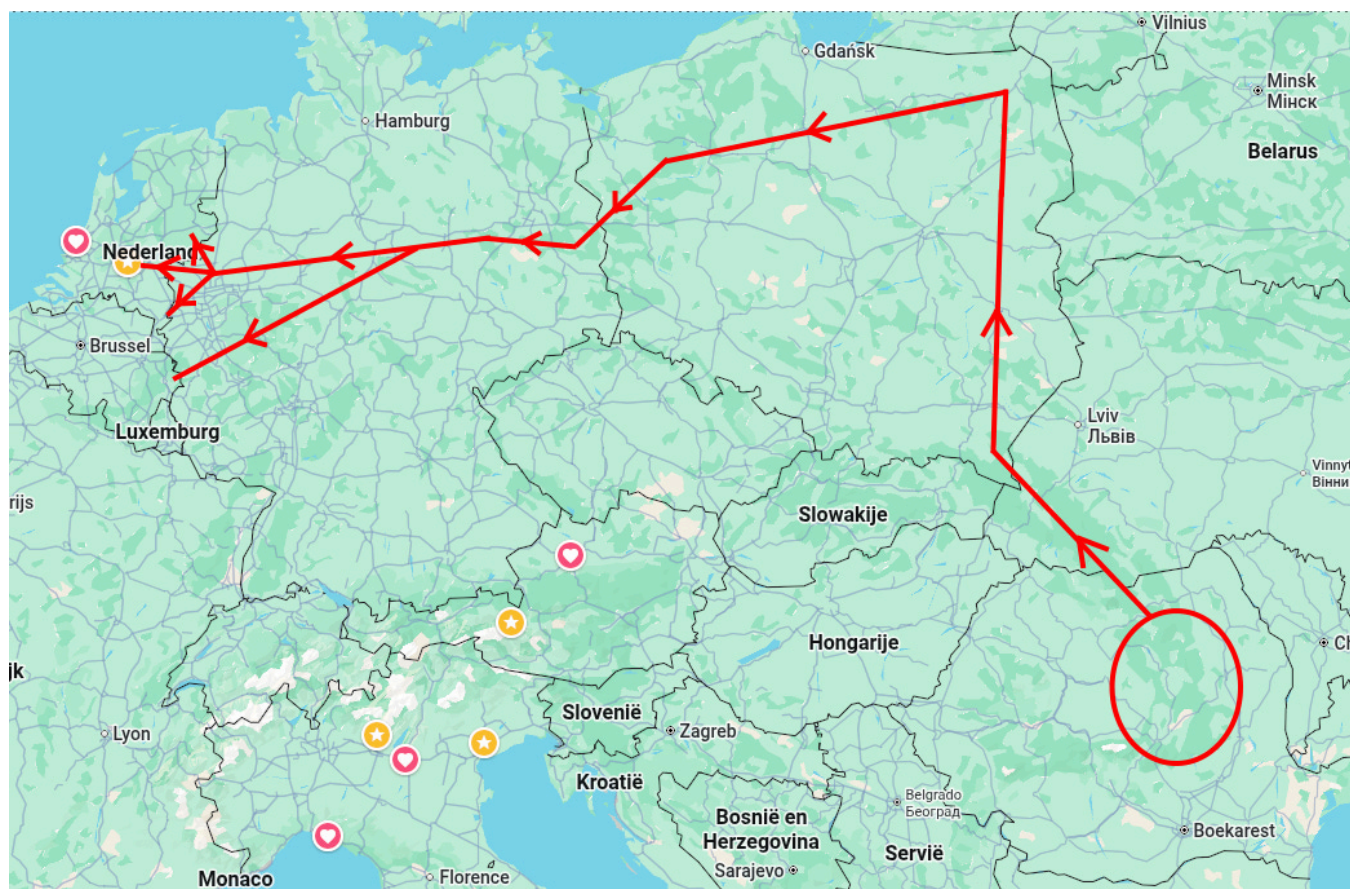
Lammertsma, D. R., Villing, N., & Jansman, H. A. H. 2024. De komst van de goudjakhals (*Canis aureus*) naar Nederland: Een factfinding study [The arrival of the golden jackal (*Canis aureus*) in the Netherlands: A fact-finding study]. (Rapport / Wageningen Environmental Research; No. 3228). Wageningen Environmental Research. <https://doi.org/10.18174/648788>

Tussen 2000 en 2005 is de eerste fase van de herintroductie van de wolf dus uitgevoerd in de zuidelijke Karpaten. De tweede fase bestond uit het herplaatsen en de aanleg van speciale corridors die de roofdieren konden gebruiken om te migreren naar de westelijke delen van Europa.

Herplaatsing en corridors

Het netwerk aan aangelegde corridors loopt van oost naar west vanuit de Karpaten via Polen, Duitsland en de Belgische Ardennen richting Nederland. De beweging van wolven naar West-Europa was niet puur instinctief. Deze werd geleidelijk gestuurd door landschappelijke maatregelen, selectieve jacht, en corridor-beheer. Allen met grote financiële steun van de EU en NGO's en onderzoeken zoals die van [ConnectGreen](#).

Onderstaande kaart toont de migratieroute die de wolven hebben afgelegd vanuit de Karpaten tot aan de Lage Landen.

Een alternatieve route wordt gevormd door de [Alpine Carpathian Corridor](#) die door Hongarije en Slowakije loopt.

Corridors zijn een succesvol sturend instrument voor migratie omdat wolven territoriaal zijn en geneigd zijn naar het westen op te schuiven wanneer de oostkant al verzadigd is met andere wolven. Men heeft een trechter gecreëerd van natuur-corridors waardoor iedere generatie die het nest verlaat, een eigen territorium zal zoeken ten westen van het ouderlijke nest. Men noemt dit habitatsturing.

Habitatsturing is een goed doordachte methode om de wolven te verplaatsen omdat men zo de wolf zichzelf laat migreren naar het doelgebied. Feitelijk heeft men dus wel een herplaatsing gedaan door gebruik te maken van habitatsturing en de territoriale inborst van de wolf.

Met habitatsturing alleen zouden wolven, die honderden kilometers kunnen afleggen naar een nieuw territorium, er lang over doen om in west-Europa te komen. Zeker is dat deze migratie is geholpen door wolven via opvanglocaties te transporteren naar andere delen van het land. Vooral waar grote afstanden moesten worden overbrugd zoals in Polen en Duitsland. Op sociale media circuleren diverse filmpjes van het uitzetten van wolven, waar het onderstaande een voorbeeld van is.

Het ligt voor de hand dat de uitzetting aan de trechtermond van een corridor plaatsvindt die de wolven naar een landsgrens leidt.

Fase 1: De Roemeense Karpaten

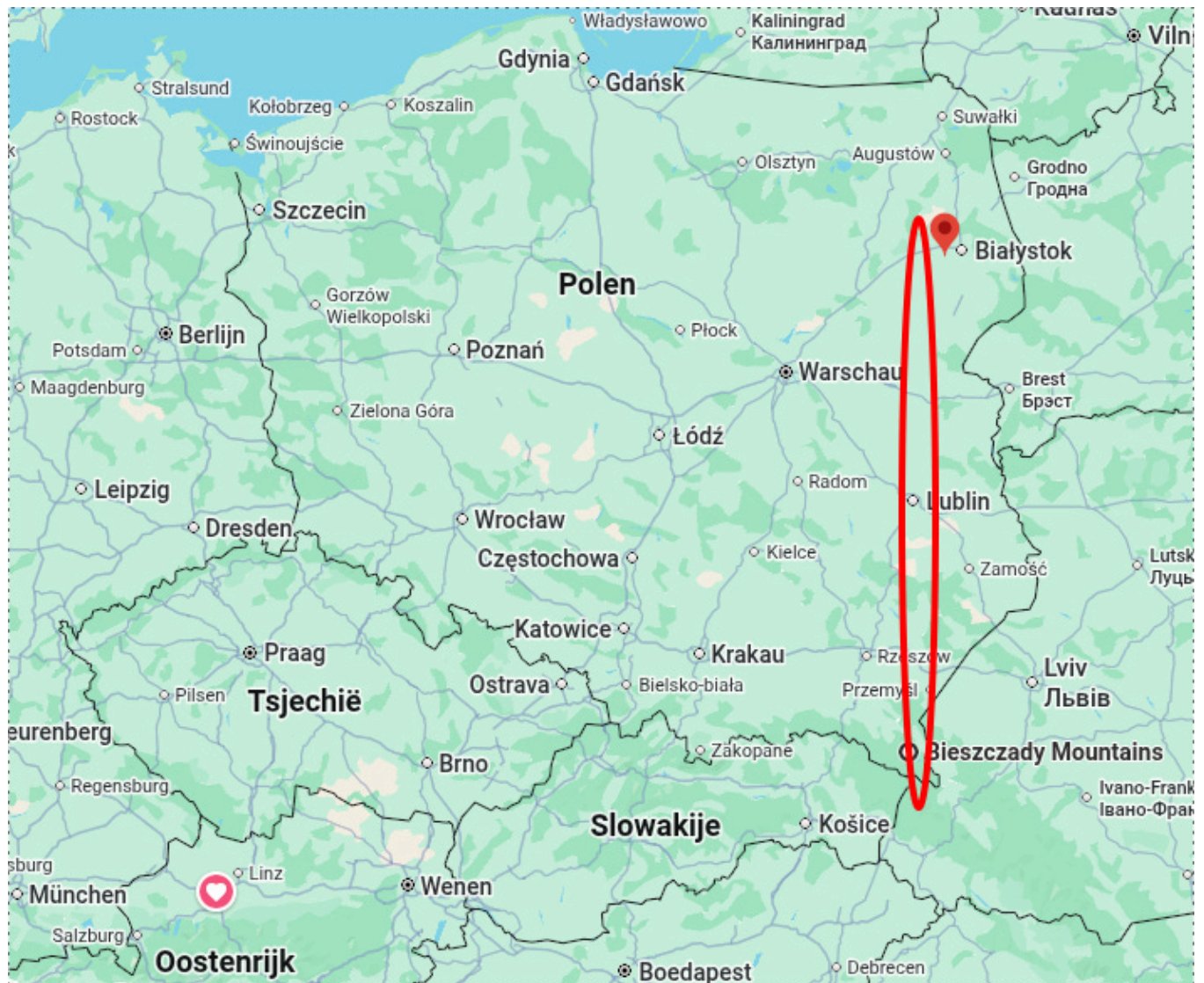
Aan de westkant richting Duitsland, Nederland en België werden functionele ecocorridors aangelegd zoals begrazingszones voor prooidieren, stiltegebieden, open hekken en ecoducten. Aan de oostkant (Oekraïne, Moldavië en Roemenië) was geen habitatsturing met EU LIFE-budget. De intensieve jacht bleef daar toegestaan en er ontbraken “stepping stones” voor de wolf, waardoor de dieren die oostwaarts trokken, zelden overleefden.

Fase 2: De Poolse schakel

Om in zuid-Polen te geraken, hebben de wolven zich moeten verplaatsen via Hongarije/Slowakije, óf via Oekraïne. Hierin zijn de EU-projecten [ENI cross-border cooperation programme](#) en het [LIFE Euro Large Carnivores](#) faciliterend geweest. In het Oekraïense Rakhiv heeft men een [opvangcentrum](#) voor onder andere wolven. Dit dient voor tijdelijke acclimatisatie en monitoring onder veterinaire supervisie, vaak in samenwerking met Polen en Roemenië.

Het project “Carpathian Biosphere Reserve Cooperation” (2014-heden) is onderdeel van het bredere EU ENI Cross-Border Cooperation (CBC) Programme Hungary-Slovakia-Romania-Ukraine 2014-2020. Het programma richt zich op ecologische connectiviteit in de Karpaten met focus op Zakarpattia (Oekraïne) en aangrenzende gebieden in Polen en Roemenie. Oekraïne vormt dus ondanks dat het geen EU-lid is, integraal onderdeel van het corridor-netwerk.

Genetische [studies](#) tonen aan dat de wolven in het zuiden van Polen verwant zijn aan die van de Roemeense Karpaten.

Eenmaal in het zuiden van Polen (Bieszczady) aangekomen, kon de trek naar het noorden (Podlaskie) beginnen. De koloniatiecorridor geeft de roedels aansluiting op het Duitse LUPUS Institute for Wolf Monitoring and Research dat de Poolse en Duitse wolvenpopulaties monitort.

Van Podlaskie vervolgt de distributie naar het westen via Lausitz (Duitsland). Dit wordt ook wel de [“Eastern Gateway to Western Europe”](#) genoemd.

De dispersie gaat vaak via westelijk Polen langs de Oder-rivier en grensbossen naar Lausitz in Saksen/Brandenburg. Dit grensgebied was de eerste plek waar wolven roedels [vormden in Duitsland](#). Het LUPUS Institute, [BfN](#) in Duitsland monitort de gehele reis.

Fase 3: Duitse corridors richting Nederland

Voor de laatste fase in de migratie van de Karpatische wolf naar Nederland, is de “wolf-snelweg” aangelegd tussen Lausitz en de Nederlandse grens. Deze corridor loopt van Lausitz via Brandenburg en Nordrhein Westfalen naar Limburg (de [Roer-Meinweg](#)) en de Veluwe.

De grenscorridors naar Nederland passen bij de bredere EU LIFE- en grensoverschrijdende initiatieven rond groene infrastructuur. In de Duits-Nederlandse grensregio en daarna is een sterke focus op roefdierpassages, ontmanteling of aanpassing van afasteringen, en maatregelen langs spoorwegen en rivierdalen zoals bijvoorbeeld die van de Ruhr, Eems, IJssel en Rijn.

Dit is ook het punt dat de Nederlandse NGO's Rewilding Europe en ARK Rewilding een nadrukkelijke rol gaan spelen. De Rijn-Maas vallei is een [project van Rewilding Europe](#) dat de habitat aantrekkelijk maakt voor de wolf

Sinds 2014 bereidt men zich in Nederland voor op de komst van de wolf, zo blijkt uit [een artikel](#) op de site van LCIE. De route van de Nederlands-Duitse grens tot aan de Veluwe is door verschillende projecten geprepareerd voor de wolven om zich definitief te vestigen.

Nederlandse Universiteiten en NGO's

De wolf is volgens een gestructureerde projectmatige aanpak en grote budgetten teruggekeerd naar Nederland. De Nederlandse betrokkenheid is voornamelijk via de volgende instituten verlopen:

- [Rewilding Europe](#)
- [ARK Rewilding Nederland](#)

- [Wageningen Universiteit \(WUR\)](#)
- [Stichting BIJ12](#)

De WUR was als onderaannemer direct betrokken bij de projecten LIFE WOLF RO en LIFE CONNECT Carpathians. Diverse onderzoekers, zoals Dr. Wouter Helmer en Dr. Arjen Buijs, hadden dubbelfuncties in het onderzoek als bij een NGO.

Stichting ARK Rewilding stond aan de wieg van Rewilding Europe en kreeg in 2024 3 miljoen Euro aan subsidies, 3 miljoen van de Nationale Postcodeloterij en 2 miljoen van NGO's.

Stichting Ark, Nijmegen

GECONSOLIDEERDE STAAT VAN BATEN EN LASTEN OVER 2024

	Realisatie 2024 €	Budget 2024 €	Realisatie 2023 €
Baten			
Baten van subsidies van overheden	2.913.727	6.815.988	4.492.177
Baten Nationale Postcode Loterij	3.001.000	900.000	900.000
Baten van particulieren / bedrijven	59.120	37.500	77.926
Baten van organisaties zonder winstoogmerk	1.812.000	1.507.628	1.427.072
Geleverde diensten en producten	8.142.479	2.742.205	3.714.249
	<u>15.928.326</u>	<u>12.003.321</u>	<u>10.611.424</u>
Lasten			
Besteed aan doelstellingen	15.212.427	11.113.933	9.881.716
Kosten beheer en administratie	401.478	506.764	337.771
Wervingskosten	28.962	186.229	14.553
Som der bedrijfslasten	<u>15.642.867</u>	<u>11.806.926</u>	<u>10.234.040</u>
Bedrijfsresultaat	<u>285.459</u>	<u>196.395</u>	<u>377.384</u>
Rentebaten en soortgelijke opbrengsten	4.134	4.000	4.606
Rentelasten en soortgelijke kosten	-240.221	-160.000	-285.456
Financiële baten en lasten	<u>-236.087</u>	<u>-156.000</u>	<u>-280.850</u>
Netto resultaat	<u>49.372</u>	<u>40.395</u>	<u>96.534</u>
Voorstel resultaatbestemming			
Continuïteitsreserve	49.372	40.395	96.534
Algemene reserve	-	-	-
Totaal	<u>49.372</u>	<u>40.395</u>	<u>96.534</u>

Uit het [jaarverslag](#) van Rewilding Europe uit 2024 blijkt dat Rewilding Europe ruim 20 miljoen Euro ontvangt, waarvan 2,2 miljoen van de Nationale Postcode Loterij.

Fundraising and financial results

In 2024, we made significant progress in our fundraising efforts, with Rewilding Europe receiving several major grants.

- We received a € 7 million grant from the Dutch foundation Stichting Sub3 consisting of a € 5 million contribution to our Land Fund and € 2 million for the general purpose of the organisation (for the years 2024 and 2025).
- The Dutch Postcode Lottery donated € 2.2 million to the European Wildlife Comeback Fund.
- We received a \$ 1 million grant from The OAK Foundation, also for the years 2024 and 2025.
- With the start of LIFE with Bison programme, our income from public funding (EU subsidies) increased strongly (from € 1.3 million in 2023 to € 1.8, million in 2024).

As a result of all these efforts, our consolidated income at central level grew from € 16.3 million in 2023 to € 20.3 million in 2024, which is a substantial increase of 25%. Overall, we have achieved a more stable and long-term security in our structural income (both restricted and unrestricted) thanks to increasing support from a range of donors and partners.

De grootste donateur van Rewilding Europe is Stichting Sub3, die 7 miljoen Euro schenkt. Rewilding Europe heeft tot 2025 een belang in Wilderway B.V. gehad. Een bedrijf met winstoogmerk. De verbindende factor tussen ARK (oprichter), Rewilding Europe (co-initiator) en Wilderway B.V. (advisory) is Wouter Helmer.

De stichtingen richten zich momenteel op het monitoren en in stand houden van de wolvenpopulatie en aantrekkelijk maken van de habitat. Alle drie richten zich op rewilding, maar met accenten: Rewilding Europe op Europese schaal en landschappen, ARK op Nederlandse pilots en kennisdeling, Wilder Way op financiering en advies.

Stichting BIJ12 ontplooit diverse activiteiten in opdracht van het IPO, zoals een site voor meldingen van overlast door wolven. Nadat de wolf succesvol is uitgezet in Nederland, is het beheer en de instandhouding belegd bij de provincies, die het op hun beurt weer hebben uitbesteed aan BIJ12.

Desinformatie en narratiefbewaking

Wanneer je narratieven creëert, moet je desinformatie bestrijden. Inmiddels zijn de factcheckers van [DPA](#), [AFP](#), [de Checkers](#), [Pointer](#), [de NOS](#) en [Nieuwscheckers](#) een waardevolle lakmoesproef gebleken voor onderwerpen die dieper uitgezocht moeten worden. Deze factcheckers maken namelijk integraal onderdeel uit van de [STRATCOM](#)-operatie, dus wanneer zij op een onderwerp duiken, noopt dit tot eigen onderzoek. Het narratief dat wolven uit eigen beweging en zonder menselijk ingrijpen Nederland binnen zijn gewandeld, vormt geen uitzondering hierop. Deze factchecking clubs worden in de regel in stelling gebracht wanneer er geluiden opdoemen die de narratieven bedreigen.

[ARKRewilding](#) strooit zelf ook zand in de ogen door in verschillende documenten te claimen dat de wolf via natuurlijke weg naar Nederland is gemigreerd.

Verwanten wijzen wolf de weg naar het westen

09-05-2021

De meeste wolven die in Nederland verschijnen stammen af van wolvenpopulaties uit Oost-Polen en de Baltische staten. Dat blijkt uit recent onderzoek naar de genetische oorsprong van de wolvenpopulatie in Duitsland. Deze studie laat ook zien dat de reden dat wolven onze kant opkomen onderdeel is van een natuurlijk mechanisme dat inteelt helpt voorkomen en waarbij jongvolwassen dieren op zoek gaan naar een eigen territorium.

Hier wordt niet gerept over de corridors die voor de wolvenmigratie, mede door ARKRewilding, zijn aangelegd en de suggestie wordt gewekt dat de migratie een soort natuurverschijnsel is geweest.

Spronggewijze verspreiding

In Zweden en Finland trekken jonge wolven alle windrichtingen op bij hun verspreiding. Duitse wolven blijken zich veel meer in een brede regio vanuit de Lausitz in Oost-Duitsland tot aan Hamburg te verspreiden en verder richting Nederland en Denemarken. Mogelijk is de zuidrand van deze regio voor wolven onaanvaardbaar. Uit aanvullend Duits zenderonderzoek blijkt bovendien dat veel jonge wolven eerst alle kanten op zwerven om zich vervolgens alsnog vlakbij pa en ma te vestigen.

Het zoeken van een eigen leefgebied vindt plaats in een door mensen gedomineerd landschap met productiebossen, grote landbouwgebieden, een dicht wegennet en tal van stedelijke gebieden. Wolven zijn qua leefgebied echter generalisten, die zich goed weten aan te passen aan een door mensen veranderde omgeving. Bovendien hebben ze een relatief hoge voortplanting en kunnen jongvolwassen dieren honderden kilometers afleggen en zo nieuwe gebieden koloniseren.

Tot Slot

De vraag of de wolf in Nederland is uitgezet, is eigenlijk niet relevant. Dit is slechts semantiek. Zoals uit het voorgaande blijkt, is men vanuit de EU en met behulp van een netwerk aan stichtingen en universiteiten bezig met het creëren van een gezonde wolvenpopulatie, het

creëren van habitats en corridors om vervolgens een gecontroleerde migratie van het roofdier naar geurbaniseerde gebieden te realiseren. Men heeft de omgevingsfactoren dusdanig beïnvloed dat er een éénrichtingsverkeer van wolven naar de doelgebieden kon plaatsvinden. De plaatsing van corridors en het prepareren van de habitats met voldoende prooidieren zijn voldoende geweest om de wolven op hun bestemming te krijgen.

Dat er verplaatsingen hebben plaatsgevonden, is door het verschillende beeldmateriaal boven alle twijfel verheven. Dat dit wellicht alleen binnen de landsgrenzen van Polen en/of Duitsland heeft plaatsgehad, is minder relevant wanneer de wolven in de trechter van de corridors zijn uitgezet.

Het LIFE-programma van de EU, waarmee de wolf in West- en Noord-Europa is geïntroduceerd, zijn tientallen miljoenen euro's mee gemoeid en heeft honderden betrokken medewerkers. Deze medewerkers hebben voor een belangrijk deel wellicht de doelstellingen niet eens voor ogen omdat zij slechts een corridor moesten ontwikkelen. Of DNA-onderzoek doen naar opgevangen wolven. Het is een vernuftig programma waarbij de betrokkenen op een need-to-know basis, slechts een beperkte taak uitvoeren zonder kennis te hebben van het uiteindelijke doel: Het uitzetten van wolven uit Oost-Europa in West-Europa.